

Interview with Mykhailo Vasylovych [...], Nadworna (IF_Nad_09_03)

Published on Єврейська Галичина та Буковина (<http://jgaliciabukovina.net>)

Interview with Mykhailo Vasylovych [...], Nadworna (IF_Nad_09_03)

Name: Mykhailo Vasylovych

Code: IF_Nad_09_03

Born: 1955

Gender: Male

Nationality: Ukrainian

Length: 28:44

Transcription:

Note: the informant's answers in Ukrainian are presented in simplified transcription based on the Russian orthography.

19 августа 2009 г.

Михаил Васильевич, 1955 г.р., Надворна.

Соб. Белова О., Величко Т.

Продолжительность **28 мин.**

00.00 [Разговор происходит на ул. Мазепы.][В Надворне жили евреи?] Тут жили еврэи по всей Украине! Их всюду было багато! В Надвирне было дуже багато еврэев. Всё, шо було в Надвирне, то все еврейське. [Воны в центри жили?] Там, в центри. Коло почты, як вы ийшли, а там таий будынок великий [на центральной площади]. То там бул найбильшый ресторан. Тут багато ресторанив було. Там вже нема никого... [Це був ресторан чи корчма?] Не, це був ресторан, де высший элит! Называли його «У Свышча». И вин сам був тоди на той час багатый суддя.

00.01 Як тэпэр адвокаты. И жив там и мав ресторан. Там колысь самэ паньство збиралось. [А где была «еврейська церква»?] За церкву я не знаю, а памятаю, де кладовище, то я вам покажу, як туда идти. То там е еврейське кладовище, и навить я не знаю, як то называется, така йих... таий великий пивкруглый... може, якась божница. [Таки будыночки?] Не будыночки, а таки вэлыки пивкруглы, так як пэчэра, яи як... [вероятно, имеет в виду огель]. [Это на могилах?] Так, так. Там е на цвінтари.

00.02 [А вы казали - багато ресторанив?] Було! [А ресторани як, воны якось повязаны з еврэями?] То все еврэи булы, багати люди. Воны тильки магазины и рестораны трималы. [А скільки вы казали, их було, ресторанив?] В Надвирне було шось коло тридцать ресторанив. [А колы ци рестораны булы?] За Польшчай. Було ще и раньше, за Австрией. Тут була австрия колысь. [А вы не памятаете, як звалы цих ресторанщиков?] Ого-й! [смеется] То треба старших людей пытали. [А вы з якого року?] З 55-го! Я памятаю вид своих родичив, як воны рассказувалы, бо воны в той час жили, ходыли, кажуть, видели то все. [А после войны еври в Надворне были?]

00.03 **Булы.** У вийну тут у нас в Надвирне було гетто, як вы знаете. То таки мисцеви могут вам сказать, де то було гетто. В Надвирне е така стара церква дэрэвьяна [имеет в виду деревянную церковь рядом с автостанцией], трошки як пройти туда, там дэрэвьяна церква, там колысь була лазня. За радянською владой, а раньше, вы знаете. То стари люди рассказувалы, шо там було гетто, куда всіх зводыли и... Тут е в Надвирне мисце, называется **Буковинка**, там их дуже багато поховано. Просто их в вийну всіх, шо вели туда и там их рострилювалы. Таке мисце. [Там якись памятник е?]

00.04 Як вы хотите туда пойти, шоб ориентуватись - Надвирнянський завод МПЗ, це туда трэба ийти. В центр и до заводу МПЗ. Там любой вас скаже, де завод МПЗ. Там е таке мисце, таий лесок, называецца **Буковинка**, вид **букив**, що [там растут], то там е навить и памятник - скільки еврэев загинуло, закатовано. Цей их москали, наши друзья! [Не немцы?] И ти, и ти. Так ще вы хотите поинтересоваться, то можете пойти. Там багато поховано, Там е навить плита така. [А вы сами евреев тут не памятаете?] То тут дуже писля війни - та булы!

00.05 То там в Надвирне, я вам скажу, де вы пидэтэ - цвінтарь, там директор харчкомбинату там був. Його фамилия **була...** **зара** вам скажу... **Паверман**. А другой там був - **Фишман**, чи як. [А чим вин займався?] Вин робил директором хлібокомбинату. Там був хлібокомбинат! Там еврэй **завидовав**. [Це в радянські часы?] Так, так. [А старые дома в Надворне остались?] Та е, е дома. [А где?] То все в центри. Можно сказать, це все еврейськие дома.

00.06 О цей центр **старый**. Там, дэ площа Шевченка. Ци все дома, можно сказать, були [еврейские]. [А що це за лазня була?] Там дэ люди мылися! Баня! [А чия це була лазня?] Я не знаю, миська була. [Не еврейська?] Не знаю, но я знаю, шо на тому мисьци - може йийи ще

Interview with Mykhailo Vasylovych [...], Nadworna (IF_Nad_09_03)

Published on Єврейська Галичина та Буковина (<http://jgaliciabukovina.net>)

тоди не було - на тому мисьци було гетто. Це я точно знаю. И йих видвэлы туда, дэ я вам росказував - в Буковинку.

00.07 [А чем еще евреи в Надворне занимались?] Не знаю. [А нефтяные буровые?] Не скажу...
Може, старшие люди шось знают... [Объясняет, как пройти к еврейскому кладбищу.]

00.08 Там любого спытаете, де тут цвинтарь еврэйский. Дэ харчкомбинат бувший. Там таки вэлкы плты - збереглось там багато. [Там уже не хоронят никого?] Нет. Навіть на тому мисци харчкомбинат побудовалы. [Прямо на месте кладбища?] Ну. [А як кажутъ - чи можно на кладовищче шось будовать?] Радянськой влади всё можно було! [Не рассказывали, что с людьми или с постройкой что-то случилось? Це ж грих?] Грих. Тэпэр його [кладбища] уже нэма. Там хлибокомбинат.

00.09 Якись примищення, бизнесмены шось организуют. Всё распалося. [А церква у вас яка тут - греко-католицка?] Ну нас багато церквей - яки хоч! Е польска, вот в субботу видмечали 400 рокив. В субботу, в нидилю - два дня видмечали. З Риму приезжали, священников багато було. [А тут поляки есть?] Е тут и поляки, и украинци. Е у нас два греко-католицки церкви, е у нас православна, в центри, дэ парк - Киевського патриархату - с тими золотыми куполами.

00.10 Туда дале е ще такий микрорайон, там е церква. И ще будууть! И баптыська е у нас! У нас вси конфесии, вси живуть мирно! А на тий України [восточній] говорять, що бандери захидняки, що ворогують, бьють - никто тут не ворогует! [Спрашивает, откуда мы приехали.]

00.11 [Фамилию не говорит.] На що? Вот живый человек перед вами! [Спрашивает, почему мы интересуемся евреями, не ищем ли родственников. Отвечаем, что занимаемся историей Галиции и тех народов, которые здесь жили.]

00.12 А во Франківську е юдейська церква? У нас в Надвірні нема. [Объясняет случайному водителю дорогу.] [А рабин до вас не приезжает?]

00.13 Я чув, що туда приезжали на то кладовище. Може таки е специальні дни, що кажутъ - як у нас Задушни [поминальные дни], чи як, помэрших. Приезжают. [Он один приезжает?] Це я вам не скажу, но знаю, що приезжав. [З Франківська?] Не знаю, звидки вони приезжали. [А ви сами його бачили?] Я не бачив, моя жінка росказувала, тай люди - що тут скрывают! Приезжали! Я вам кажу точно, що приезжали. [А на Буковинку не приезжают юдеї?] О це я вам не скажу... Може, і приезжають. Я думаю, що приезжають.

00.14 Там таке місце, що не то що цвинтарь их поховалы, там ров. Бувало, рострилювалы. [А ви тут в школі навчались, в Надвірні?] Так. [А в вашому класі були дити юдейські? Польські? Чи окрэмо вчилася?] Я знаю, у нас тут у школі був одын юрей, його фамілія Шайтур. [Ви з вами вчився?] За мной, в одному класі, паралельно вчился. Знаю, що вин юрей. [А вин виехав, чи вин живе в Надвірні?] Не, в Надвірні в даний час не живе. От я вам роскажу анекдот про юрея.

00.15 Йиде на мотоциклі юрей. Ну і міліціянт спиняє його і каже: «Де твій шлем?» На голові повинна бути яка каска, чи що. Каже: «Який шлем?! Я сам Шлем!» А той каже: «Слухай, що ти мени голову забиваєш баки? Де шлем?» - «Ну я Шлем! Моя фамілія Шлем! Я одын юрей, що еду на мотоциклі, а ти мени ще кажеш шлем! Це - як би я був - скильки юреїв еде на мотоциклі? Одын я в Надвірні, а всі на машинах! То моя фамілія Шлем!» Ка: «Когда юреї їдуть на мотоциклі? Одын я. А ти ще пытаєш мене за шлем!» [А ще немає анекдотів таких?]

00.16 Та е ще одын таки видсталый. Ще в Вітчизняну війну. Ну, іде війна, там воюют, писля війни здабаюця, там ветераны - я воюю, я був тым, тым... А юрей каже [русскою]: «Слухай... Я ж тебе не завидую, ти всю війну на танке катался до Берліна, а я в тылу був». Зато живий був, а ти, говорит, їздил на танку аж до Берліна, а я в тылу був!

00.17 Вин всю війну на танке прокатався! [Спрашиваем про здание № 36 на противоположной стороне улицы]. А це була «Просвіта», ну, читальня [Народный дом «Просвіта», кон. XIX в.,

ул. Мазепы, 36]. Збиралася интеллигенция, националистична така читальня. [Українська?] Так, так. Побудовали читальню, вона «Просвіта» називалася, а тэпэр там ЗАГС и партии мают свои кімнаты. Це видно, шо побудовано ще за Польшчай. Як бы файно зреставувати...

00.18 [А стадион?] Стадион так таке колись тут був стадион, ще за Польшчай [см. сведения о єврейской футбольной команде Надвирны]. А це во будынок - де сучасний банк будзеца, а там таки купол великий, той будынок це побудовов колись - но це не єврэй! - українець, там е дошка... Його ім'я и всё написано. Вин за границу пойхав, когда радянська влада пришла. Перид вийнов. Був інтеллігент, банкір. И там тэпэр видновили той будынок и зробили банк.

00.19 [А у вас тут вертеп ходить?] А-а, чого не ходить! [И зараз ходить?] На Коляду, в Риздво. [Як тут у вас вертеп?] [Говорит, что во Франковске устраивают конкурсы вертепов. Мы говорим, что нам интересно, как здесь.] Який як кождый соби хоче. Багато на счет цего е выбир. Роли. [А яки ролі?] Там всякі ролі. Козак. Козак запоризький. Смэрть. Ангол. Ирод.

00.20 Козаки, князи, запоризькі стрэлэц, сичовыі, такі всі національни герои! Е ризни вертепи! [А чорты булы?] Е там всякіе [смеється]. [А тварыны?] Ни, тварын не було. [Коза, ведмідь?] То уже не вертэп! То уже называеця іначе. Це уже е таке свято, уже пізнийше, це на Риздво вертэп ходи, а то Маланка! [У вас е Маланка?] Е. [А колы?] Маланка ходи на новы рик, на 14 січня, наш укаринський, Старый Новый рик.

00.21 А вертэп - то Риздво! [А Маланка як видбываеця?] Там купа всього е [смеється]! [Советует поехать на Косовщину зимой и посмотреть, как там празднуют Маланку. Мы говорим, что нам здешнее тоже интересно.] А у нас е Коза. [А як Коза выглядае?] Голова, роги...

00.22 [Голочва з чого?] Як настояща коза, так зроблена. Просто на голову убирають, з рогами, всякіе комэдии! [А кожух, чи яка тканына?] Кожух такій, всё, ну, подібно шоб на козу! [А що Коза робыть?] Всякіе комэдии росказуе! [Росказуе чи танцюе?] и росказуе, и танцюе. [А среди цих ролей е цыганы?] Е цыганы, е и москаль. Москаль що роби? Горилку пье!

00.23 Жид е. [А що жид робыть?] Шо - торгуе! [Чим?] Всё, що хоче! [А як вин выглядае?] Це ж маска! Знаете, жид входив в вертэп тай каже: «Тюти-тюти, **Мошке**, погуляемо соби трошки! Я **Пылыпова бида**, видныне я твоя... рижу курку на **росил** [бульон], ставлю **Мошкови на стил!**» [Просим повторить реплику вертепного «еврея»]. «Тюти-тюти, **Мошке**», - жида называють **Мошке**, а то ему **Сура** каже, така жидивка, Сура. Каже жидови, мошклви: «Тюти-тюти, **Мошке**,

00.24 погуляемо соби трошки! Я Пылыпова бида, вид ныни я твоя! Рижу курку на **росил**, ставлю **Мошкови на стил**». А Мошко каже: «Пийте-пийте, хлопцы, пиво, би сте **выздиҳалы** живо! А на всяку я биду я ще стару приведу!» [смеється]. [Крим жида е жидивка?] Сура называеця. [А як жидивка выглядае?] За Суру хлопець [переодевается]. Абы був на дивчину подибы. Навъяжутъ, пидмалють. Сукенку [наденут]. Абы був на дивчину...

00.25 А жид - дивчина убереца на жида - костюм, капелюх, вусы. Дивка! [И колы ци - Сурка ходили з жидом - на Риздво чи на Маланку?] Не, на Риздво. И на то [на Маланку] ходят тоже. [А яки смеховинки вони ще кажуть?] [ВМ опять говорит, что лучше всего маланку представляют на Косовщине.]

00.26 [Говорит, что вертепа без еврея Мошки не может быть.] У **кодні** вертепи е **Мошко**. [А вертэп з ляльками був? Скрынька якась?] Не, скрынька - це **шопка**! Ісус Христос народыўся. А то уже ходяць ся пастушки. [Це малэнькі хлопцы?] Може и бильши, и малэнькі. [И як ця шопка выглядае?] Всё там так намалёвано в середине, всё зrolено - и ляльки, фіgуркі. Ісус Христос, стаенка [ясли] там, вівцы там, де він в **стайні** там. Цари там приходяць - всі, шо ийшли його вітаты, Матэрь Божа...

00.27 [А велика та шопка?] А вы можете и до церкви ийтъ, там увидыте. Ну, зара вона не стои, она видкрита то на Ридво в церкви. А так вона в другому **примищенні**. Алэ подывыться, як бы попросилы, то вам бы и показалы! Сами соби роблять, що ходят! [Т.е. один вертеп в церкви, остальные делают себе сами.] [А в церквах таки сами чи інши?] Наикращи! У Римі

Interview with Mykhailo Vasylovych [...], Nadworna (IF_Nad_09_03)

Published on Єврейська Галичина та Буковина (<http://jgaliciabukovina.net>)

така, як хата настояща! Велика! В Італії. [Показывает дорогу на кладбище.]

00.28 [Фотографируемся, прощаемся.]

English translation of transcription:

Not yet.

Description:

Jewish presence in pre- World War II Nadworna.

The Holocaust.

Anecdotes about Jews.

Jewish characters in Ukrainian nativity scenes.

Interviewer: Olga Belova

Interviewer: Tatyana Velichko

Community: [Stanislawow \(Ivano-Frankivsk\)](#)

Джерело: <http://jgaliciabukovina.net/uk/node/111789>